

Zdeněk Koudelka: Miroslav Ševčík a akademická svoboda

 infokurýr.cz/n/2023/03/26/zdenek-koudelka-miroslav-sevcik-a-akademicka-svoboda

kurýr

26. března 2023

Ve střední Evropě hrají tradičně významnou veřejnou úlohu akademici a vědci. Je dobrou vlastností, pokud se vědec neuzavře do svého oboru, ale je veřejně činný. Zvláště to platí o vědce ze společenských věd. Masaryk byl profesor, Beneš docent, Husák kandidát věd, Václav Klaus profesor. Profesorem je současný premiér Fiala a ministr Mikuláš Bek je docent, oba byli i rektory univerzity. Nejde jen o tato novodobá jména.

Vždyť i Mistr Jan Hus byl rektorem Karlovy univerzity, a kdyby se věnoval jen teologii v uzavřeném vědeckém světě, mohl se v klidu dočkat doktorátu, profesury a akademického důchodu. On však měl touhu mluvit k lidem, kázat. To jej v důsledku přivedlo na hranici, ale také k nesmrtelnosti, pokud ji chápeme jako život ve vědomí následných pokolení.

Je tedy trvalou a respektovanou hodnotou, pokud je vědec veřejně aktivní a veřejná aktivita není nic jiného než politika, v tom nejlepší slova smyslu. Politika není jen politika stranická či ucházení se o veřejné funkce. Politika jako správa věcí veřejných je i to, když k vám nyní hovořím, když vy se o věci kolem sebe zajímáte a hodnotíte.

Ovšem jako dnes uznáváme Husa i Masaryka, také platí, že staré přísloví, že doma není nikdo prorokem. Je jednoduché uznat dávno mrtvé, protože už nejsou předmětem sporů dneška, anebo jen zprostředkovaně, horší je uznat žijící a bojovat za určitý princip nejen u těch, které máme rádi, ale také u těch, které možná rádi nemáme či je většinou osobně neznáme. A když je známe, tak nás mohou i trochu štvát.

I dnes uctíváný Hus byl přece exkomunikován, pronásledován a nakonec upálen. Tomáši Masarykovi studenti vytloukli okna a vykřičeli jej z přednášky pro jeho veřejné názory, ať už v rámci boje o rukopisy či v době hilsneriády. Jak lehké je uctívat hrdiny dob dávno minulých, protože už v učebnicích ve školních škamnách nám řekli, že jsou to ti správní, stateční rekové, a jak těžké bylo rozpoznat a hájit je za jejich života, když nebylo tak zřejmé, zda jde o skutečné hrdiny či falešné proroky. To je však úkol každé doby a každého člověka, který nechce být jen ovládaný objekt, ale sám dokáže hodnotit a má odvalu říci ANO nebo NE. Jasně, nedvojznačně. Jak to není samozřejmé i u těch, kteří by měli mít jasno, dokazuje i nový prezident Petr Pavel svým důchodovým ANO, ALE.

Abychom mohli svobodně hodnotit každého z veřejně činných, musíme je slyšet. To tedy znamená nechat je mluvit. A netoužíme po tom, aby ten, kdo veřejně mluví, se stal mučedníkem. Lepší pro život je doba, která hrdiny nepotřebuje. Tato dobrá doba je nutně spojena s tím, že vědec či akademik, který chce veřejně vystupovat, se nesmí bát ani svého upálení, ani vyhazovu z práce či ztráty funkce. V dobách normalizace se neupalovalo, ale vyhazovalo a umlčovalo. Nechci zpět dobu upalování, ani dobu normalizace.

Proto spor o děkana Ševčíka považuji za spor o charakter tohoto státu. Věřím svědectví pana Michala Semína, jenž byl přítomen tomu, když policií zbitý člověk se náhodou obrátil na děkana Ševčíka o pomoc a on se veřejně angažoval. Nevymluvil se, neodešel. Zastat se bližního svého proti těm, co obrazně hází kamenem či neobrazně

mlátí pendreky, je gesto statečné a zároveň lidské. Je to jednání milé Bohu. A je-li nějaké jednání milé Bohu, je postih takového jednání špatný.

V historii jsou období, která se pojmají jako jeden čas, ale trvaly řadu let, nikdy nejde o stejná období během celých těchto let. Jiný byl život v Protektorátu Čechy a Morava do vypuknutí druhé světové války, jiný za protektora Neuratha, jiný za Heydricha. Stejně to platí o normalizaci. Ani ona nebyla stejná. Začínala postupně a plíživě. Na vysokých školách se nejprve zaměřila na funkcionáře. Ti, kteří nepochopili politický tep doby, museli opustit své funkce. Ještě třeba nějakou dobu učili či bádali, ale pak skončilo i to, pak nesměli učit. Normalizace se ze svých začátků, kdy se ještě mohlo snít o kádárizaci, proměnila v husákovsko-bilakovský dvacetiletý reálný socialismus.

Znakem normalizace na vysokých školách bylo, že nezasáhla cizí okupační moc, jako bylo uzavření vysokých škol 17. listopadu 1939 německou okupační správou, ale čistky prováděli ti, kteří dosud pracovali s těmi, které politicky čistili. Ti, kteří pochopili potřebu doby, se dali do služeb držitelů moci. Možná někteří s nechutí, se studem vůči těm vyčišťovaným, ale nakonec úkol splnili a mnozí tak udělali i z touhy sednout si do uprázdněných křesel.

A v tom je odkaz normalizace varovný pro dnešek a vidím nebezpečí právě na případu Ševčík. Prostě pokud se akademičtí funkcionáři budou bát postavit se moci, budou se bát pomoci zbitým, protože jim bude hrozit ztráta místa, tak to povede k autocenzuře v jednání, v psaní, v životě. Tedy k dalšímu jevu známému z normalizace. Další podobnost s normalizací je, že roli vyhazovače nepřinesl nějaký cizí voják na bodáku své pušky, nebo i ministr či jiný vládní zástupce, ale role likvidátora se ujali lidé zevnitř univerzity, předně její rektor Petr Dvořák. Moc si nemusí špinit ruce přímo, už jsou zase přísluhovači moci, jako byli vždy, jen posledních 30 let prostě toto nebylo. Ale začíná nová doba, doba, kdy se sluhové moci nezakecají. Vytvoření

nesvobodné atmosféry považují za důležitější než to, jak jsou akademické senáty složeny. Stejní lidé mohou jednat jinak podle toho, jaký cítí tep doby. Podle toho, co cítí, že se od nich očekává.

Rektor Vysoké školy ekonomické též pronesl dva výroky, které považují za ostudné. Jednak, že vlastně nejde o nějakou účast na demonstraci 11. března 2023, protože to byla příslovečná poslední kapka. Co však byly ty kapky předchozí? Nebylo to nic jiného, než že děkan Ševčík jako ekonom a člověk vyjadřoval své názory, názory jistě protivládní, ale NO A CO? Copak to už se nesmí?

Akademici nemají povinnost být věrni vládě, přísahá se na ústavu, na zákony, na akademické svobody, nepřísahá se věrnost vládní politice. Nepřísahá se nemožnost nazývat hloupost hloupostí, mrhání peněz mrháním a jejich krádež krádeží. Rektor fakticky přiznává, že chce odvolat děkana za to, že je vyjadřuje postoje proti vládě, která stát přivedla do nejhorší inflace a obrovsky jej zadlužuje. Pokud to rektorovi projde, je to jasný vzkaz moci pro nás všechny. Prostě máme svobodu projevu i proti vládě, ale nemáme po takovém projevu právo zůstat ve svých funkcích. A už jsme zpátky v normalizaci a ve starých vtipech, že v USA stejně jako v totalitním Československu vždy byla svoboda projevu, rozdíl byl ve svobodě po projevu.

Další motiv rektora pro odvolání je ještě více šokující. Rektor uvedl, že se kvůli Ševčíkovi komplikovaly vztahy s obchodními partnery. Jistě každá vysoká škola vítá dary. Je možné, když dárce ovlivní činnost školy z hlediska předmětu výzkumu. Je pochopitelné, že miliardář, který má v rodině někoho nemocného vzácnou nemocí, dá obrovské peníze na výzkum této nemoci a právě jen této nemoci, ne jiné. To je možné a správné účelové určení daru, takový účel daru je pochopitelný a legitimní. Je však nelegitimní, aby si dárce na univerzitě kupoval funkce, ať již tím, kdo ve funkci být má, či tím, kdo v ní být nemá.

Je nepříjemné přijít o dárce, těžší je však přijít o akademickou svobodu a čest. Čest univerzity jako takové i rektora osobně. Prostě je důležité někdy umět říci NE. Je to jistě těžké, ale je lepší univerzita bez dárců, než univerzita jako s.r.o. dárců. O tom vysoká škola být nemá a nesmí.

Vysokoškolská samospráva je součástí samosprávy jako takové. Některé principy platí pro vysoké školy, obec i stát, protože všichni vykonávají veřejnou moc. Jedním ze základních principů demokratické moci je vláda na čas. Jako nelze být demokraticky zvolen na věky věků, nelze také svévolně připravit zvolené a jmenované o jejich právo vládnout určitý čas. To platí pro prezidenta, rektora i děkana. Pakliže byl děkan do své funkce ustaven na základě svobodné a demokratické volby akademického senátu fakulty, kde působí, na čtyři roky, je zásahem do ústavního práva na výkon veřejné funkce takové volební období zkracovat mocenským zásahem. Je příznačné, že ti, kteří jsou moci děkana Ševčíka podrobeni a jsou zastoupeni v akademickém senátu fakulty, ve své většině o jeho odvolání neusilují. Rektor chce tak odvolání prosadit skrze akademický senát celé univerzity a tak budou o Ševčíkovi rozhodovat lidé, kteří s ním akademicky úzce nežijí. Spíš znají jeho mediální obraz. Ale děkanem nemusí být jen ten, koho miluje Česká televize.

Samospráva je charakterizována tím, že si spravovaní vybírají ty, kteří je spravují. Pakliže bude děkan odvolán na základě rozhodnutí orgánu vlastní fakulty, nebude se mu to asi líbit, ale je to projev samosprávy. Pakliže jej odvolají jiní mimo fakultu je to popření podstaty samosprávy. Je to velmi nebezpečné, protože se to nemusí týkat jen fakulty. Pakliže si takto dupne rektor na děkana, je možné, že stejné choutky dostane ministr vůči rektorovi. Současný ministr Vladimír Balaš se již pro posílení role ministerstva i v souvislosti s kauzou Ševčík vyjádřil. Je zde trend jakési nové doby. To, co řekl dnešní ministr školství ve vztahu k akademickým funkcionářům, by

si ministr v 90. letech 20. století nedovolil. Nedovolil by si to ministr ani vlády Klausovy, ani Zemanovy, to až za vlády Fialovy máme takové ministry.

Situace není pro pana Ševčíka dobrá. Pro odvolání děkana musí hlasovat akademický senát fakulty třípětinovou většinou všech senátorů. Též pro odvolání rektora musí akademický senát vysoké školy hlasovat třípětinovou většinou všech senátorů. Je nelogické, že pro odvolání děkana skrze akademický senát vysoké školy, tedy ne fakulty, stačí pouhá většina přítomných, přičemž naprostá většina členů není z fakulty, které se rozhodnutí týká.

Přeji děkanu Ševčíkovi úspěch a přeji Národohospodářské fakultě, aby se nenechala zastrašit a nadále ve svém čele měla děkany, kteří se nebojí ani vlády, ani médií. Aby měla v čele děkany, kteří ví, že akademická svoboda, ale i pomoc zbitému člověku v nouzi, je víc než provládní politika.

Ovšem to si asi přáli i mnozí na vysokých školách na podzim 1969, na jaře 1970, ale už za půl roku viděli, že prohráli. Není však hanbou prohrát, kdy člověk prohraje boj za správné ideály. Vítězství normalizátorů se nakonec změnilo v jejich ostudu. Trvalo to 20 let, mnozí normalizací vyčištění z vysokých škol se již konce normalizace nedožili, jako Hus se nepřežil hranici a zdánlivě svůj boj prohrál. Avšak my víme, že jej neprohrál, ale vyhrál.

Ať už Ševčík dopadne jakkoliv, je to na nás, jak dopadneme my všichni v této naší konkrétní době. A když rektor vyhraje, udělejme mu z toho vítězství Pyrrhovo. Ať dopadne jako jiný vládní mouřenín cenzor Michal Klíma. Prostě tato společnost má ještě šanci říci, že některé věci vláda a její exponenti na vysokých školách dělat nemohou a nesmí. Jsem zatím ještě optimista a doufám, že jednání rektora se nestane akademickým standardem, ale skončí na smetišti dějin a pro rektora to bude jeho ostuda jako člověka. Mohu se mýlit a možná nás čeká další utahování šroubů a Ševčík je jen prvním v nastupujícím procesu čištění, napřed funkcionářů a pak i učitelů

vysokých škol. A určitě vím, že po tom někteří držitelé moci touží a plánují si to ve svých snech. Ale nadějí jsou slova Petra Hájka: „Žádný plán nikdy nevyjde“.

Zdeněk Koudelka

PRO

PRÁVO RESPEKT ODBORNOST

celonárodní setkání

přijďte podpořit

ČESKO PROTI BÍDĚ

**16. 4. 2023 / 14.00 HOD.
VÁCLAVSKÉ NÁMĚSTÍ**

vystupující

JINDŘICH RAJCHL - předseda PRO / **JANA ZWYRTEK HAMPLOVÁ** - senátorka
VÍDLÁK - blogger / a mnozí další